

Research Paper

Bullying and Victimization: Predicting Role of the Quality of Marital, Parent-Child, and Sibling Relationships

Mahmoud Khalilinejad^{*1}, Mona Latif Zanjani¹

1. M.A. in Clinical Psychology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

Citation: Khalilinejad M, Latif M. Bullying and victimization: predicting role of the quality of marital, parent-child, and sibling relationships. *J Child Ment Health*. 2021; 7(4): 215-232.

URL: <http://childmentalhealth.ir/article-1-1030-en.html>



[10.29252/jcmh.7.4.14](https://doi.org/10.29252/jcmh.7.4.14)
[20.1001.1.24233552.1399.7.4.7.5](https://doi.org/10.29252/jcmh.7.4.14)

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Bullying, victimization, marital relationship, parent-child relationship, sibling relationship

Background and Purpose: Bullying and victimization are already common problems in schools. Research shows that despite their significant role in shaping bullying and victimization, the components of family relationships have not been studied enough in this regard. Thus, the present research aimed to predict bullying and victimization among students, based on the quality of marital, parent-child, and sibling relationships.

Method: This research employed a descriptive correlational design. The population consisted of all boys studying at the first cycle of the secondary school (i.e. grades 7, 8, & 9) in District 1 of Rasht in the academic year 2019-2020 and their parents. A total of 355 individuals were selected from this population through a convenience sampling. The study tools included Illinois Bully Scale (Espelage & Holt, 2001), the Parent-Child Relationship Survey (PCRS) (Fine et al., 1983), Revised Dyadic Adjustment Scale (RDAS) (Busby et al., 1995), and the Sibling Relationship Questionnaire (SRQ) (Furman, 1985). Data were analyzed by multivariate regression and Pearson correlation techniques.

Results: Status/power in sibling relationships and anger toward father were significant positive predictors which accounted 22 and 7 % of the variance in bullying, respectively. Also, 22 and 16 % of the variance in bullying were predicted significantly and positively by sibling conflict and resentment towards mother ($p < 0.001$). Our findings also showed that the marital relationship (15%), mother-child relationship (13%), positive affect to the father (37), and communication with father were significant negative predictors of bullying (16). Also, positive affect to father, father involvement, and communication with father were significant negative predictors of victimization, accounting for 26, 38, and 20 % of the variance in this variable ($p < 0.001$).

Conclusion: The above-mentioned results suggest that the quality of intra-family relationships (i.e. marital, parent-child, and sibling relationships) may predict children's involvement in bullying both as bullies and victims. The implications have been described in the article.

Received: 20 Jul 2020

Accepted: 11 Dec 2020

Available: 17 Mar 2021

* **Corresponding author:** Mahmoud Khalilinejad, M.A. in Clinical Psychology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

E-mail: Khalili.moshawer@gmail.com

Tel: (+98) 01333433071

2476-5740/ © 2021 The Authors. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).



Extended Abstract

Introduction

Violence is one of the most common social problems in schools (1). Bullying is a special form of violence frequently occurring in schools (2). Great deal of research has been conducted on this behavior and its opposite extreme, i.e. being a victim of bullying (3). Bully is one who continuously hurts or frightens someone else over a period of time, whether directly or indirectly. Also, this relation is associated with a power imbalance, wherein the victim has problem or feels helpless in defending himself (5). Based on the reports, over a period of six months, 6.6 and 24 % of the students have experienced being a bully or a victim, respectively (9). This rate has been higher among the boys, reaching its peak on the age of 15 (10). Investigating the phenomena of bullying and victimization is of high significance, because the students who bully and their victims experience higher levels of stress in comparison to other students and have more behavioral and emotional problems (11).

Most of studies done in the area of bullying and victimization have been concentrated on the role of family (16). Regarding the parent-child relationship, researches indicate that poor and limited parent-child affections and poor mother-child communication can increase the probability of bullying in children (17 & 18). Children who bully have negative perception of their parents, finding it hard to communicate with them (20). Those who are a victim of bully have reported that they feel their family is inattentive to what they say and that it is not easy to speak with their parents about what annoys them (23). Study shows that fathers have a more significant role in child victimization (26). Research indicates that the poor quality of couple's communication can predict childhood externalizing behaviors, including aggression (29). The more sever the conflict among the parents, the more aggressive would be the children (32). Another intra-family relationship associated with bullying and victimization is sibling relationship. The unpleasant experiences in sibling communication and poor sibling relationship can be associated with bullying and violence in students (35, 36-37). Research

indicate that low level of sibling empathy and high level of sibling conflict increase the probability of peer bullying among children (38). As far as the victimization is concerned, sibling role will be highlighted whenever there is a power imbalance, wherein one party is dominant and the other is submissive (41). Considering the lack of a comprehensive study on all intra-family sub-systems related to bullying and victimization (16), the present study was conducted to predict bullying and victimization based on marital, parent-child, and sibling relationships.

Method

This research was a descriptive-correlational study. The study population included all the boys studying at the first cycle of the secondary school in Rasht city in academic year 2019-2020, together with their parents. A sample of 355 participants was selected by convenience sampling, based on the inclusion and exclusion criteria. Having at least one brother/sister and giving the written consent by the students and their parents were the inclusion criteria, while living with only one of the parents or with another caregiver, aging below 12 and above 15, and the lack of cooperation by the students and/or parents were the exclusion criteria. After informing the participants about their right to voluntarily participate in the study and securing them that the questionnaires were encoded and their information would not be revealed to their parents or peers, the questionnaires were implemented by the students and parents in separate sessions. The children responded to Illinois Bully Scale (43) Parent-Child Relationship Survey (PCRS) (44), while their parents completed Revised Dyadic Adjustment Scale (RDAS) (47). Data were analyzed by multivariate regression and Pearson correlation in SPSS-20.

Results

Table 1 reports the descriptive statistics, kurtosis, and skewness of the variables (marital relationship, conflict, rivalry, warmth, status/power, positive affect to mother, resentment, identification, communication with mother, positive affect to father, anger, father involvement, communication with father, victim, bullying).

Table 1: Descriptive statistics for variables

Variables	Mean	Sd	Skewness	Kurtosis
Marital Relationship	2.63	1.36	0.009	-1.259
Conflict	9.06	2.79	0.172	0.646-
Rivalry	0.98	0.65	-0.161	0.987-
Warmth	6.81	2.88	0.478	0.796-
Status/Power	1.44	1.21	0.414	-0.945
Positive Affect to Mother	77.08	12.16	-1.298	1.664
Resentment	6.99	2.62	0.536	0.426
Identification	11.69	4.38	0.114	-0.973
Communication with Mother	31.65	5.44	-0.105	-0.608
Positive Affect to Father	31.45	13.45	0.183	-0.976
Anger	4.87	1.87	-0.609	-0.827
Father Involvement	25.77	7.96	0.183	-0.796
Communication with Father	29.25	11	0.337	-0.714
Victim	10.44	4.40	0.243	-0.883
Bullying	17.22	5.79	0.825	0.147

As specified, the absolute value of kurtosis and skewness for the three variables and their sub-scales was less than 2. Therefore, the assumption of normal distribution is approved and so the parametric tests like Pearson correlation coefficient and multivariate

regression could be used. Table 2 summarizes the results of the prediction model of bullying and victimization on the basis of dependent variables (marital, parent-child, and sibling relationships).

Table 2: Summary of the results of prediction model of bullying and victimization on the basis of dependent variables (marital, parent-child, and sibling relationships)

	R	R ²	Adjusted R ²	Standard Error (σ)
Bullying	0.77	0.406	0.59	3.70
Victimization	0.68	0.467	0.44	3.27

As table 2 shows, the correlation between marital, parent-child, and sibling relationships and bullying and victimization was 0.77 and 0.68, respectively. Totally, the three variables predicted 60.6 and 46.7 % of variations in bullying and victimization,

respectively. Results of multivariate ANOVA for predictive variables based on the dependent variables (bullying and victimization) are presented in table 3.

Table 3) Results of multivariate ANOVA for predictive variables based on the dependent variables (bullying and victimization)

	Model	SS	Df	MS	F	Sig.
Bullying	Regression	7224.66	13	555.74	40.50	0.001
	Residual	4692.92	342	13.72		
	Total	11917.59	355			
Victimization	Regression	3219.496	13	247.654	23.05	0.001
	Residual	3674.490	342	10.744		
	Total	6893.986	355			

As table 3 shows, F is significant for both bullying (F= 40.50) and victimization (F=23.05) at the significance level of 0.001. Therefore, it can be concluded that the predictive variables (quality of marital, parent-child, and sibling relationships) could predict the dependent variables (bullying and victimization).

Also, the data analysis by standardized coefficients, F statistic, and significance level showed that the sibling status/power ($\epsilon=0.22$) and anger ($\epsilon=0.07$) had a significant positive effect on bullying at the significance levels of 0.001 and 0.005, respectively; that is their increase results in more bullying. Marital relationship ($\epsilon=0.15$), communication with mother

(0.13), positive affect to father (0.37), and communication with father (0.16) had a significant negative effect on bullying ($p < 0.001$); that is their reduction can increase bullying. Also, sibling conflict ($\epsilon = 0.22$) and resentment towards mother ($\epsilon = 0.16$) had a significant positive effect on victimization ($p < 0.001$); in such a way that their increase can result in the increase of child victimization. Positive affect to father ($\epsilon = 0.26$), father involvement ($\epsilon = 0.38$), and communication with father ($\epsilon = 0.20$) had a significant negative effect on victimization ($p < 0.001$) and so their reduction increases the risk of child victimization. Other sub-scales could not predict bullying and victimization.

Conclusion

Present study aimed to predict bullying and victimization among students based on the quality of marital, parent-child, and sibling relationships. Results showed that the low quality marital relationship was a predictor of bullying, while victimization could not be predicted by this variable. This finding coincides with different researches (29, 30, 32). Results also indicate that among the sub-scales of sibling relationship, sibling status/power was the predictor of bullying; while sibling conflict could predict victimization. Research approves this finding (35, 38). Finally, this study showed that poor communication with mother, lower positive affect to father, anger to father, and poor communication with father are predictors of bullying in children, while resentment towards mother, lower positive affect to father, lower father involvement, and poor communication with father predict victimization in children. This is in consistency with different

researches, implicitly and explicitly (17, 18, 20, 23, 26).

In a general explanation, it can be said that through learning processes and affection overflow, bullying and victimization are conveyed to the children via marital and parent-child relationships; and then they are reinforced by sibling relationship and pass into peer relationships.

Limitations of this study included failure to use a completely random sampling method, non-determination of sibling gender, and limited age range of the children. Accordingly, it is suggested that further research be conducted on both genders and that sibling gender be accounted for and investigated. Regarding the results of this study, it is suggested that holding the training courses on life skills, especially anger management, communication, and assertiveness for the children and marital life, parenting, and family communication for their parents can be helpful for the children involved either in bullying or in victimization.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This study was conducted as an independent research plan, bearing Permission No. 3719/34144/972 by Guilan General Education Administration in the academic year 2019-2020.

Funding: This study was carried out without the financial support of any organization or institution.

Authors' contribution: The corresponding author was Mahmoud Khalilnejad who gathered the data, analyzed them and wrote the article. Mona Latif was the scientific editor.

Conflict of interest: There is no conflict of interest in this study.

Acknowledgments: We would like to thank the principals, teachers, and specifically the students of Alborz 1, Alborz 2, and Farhang schools.

پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن بر اساس کیفیت روابط زناشویی، والد-فرزند، و خواهر-برادر

محمود خلیلی نژاد^۱، مونا لطیف زنجانی^۱

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

چکیده

مشخصات مقاله

زمینه و هدف: قلدری و قربانی شدن به عنوان مشکلات متداول مدارس مطرح شده‌اند. بررسی پژوهش‌ها نشان می‌دهد با وجود نقش پررنگ خانواده در شکل‌گیری قلدری و قربانی شدن، مطالعه همه عناصر ارتباطی موجود در خانواده چندان مورد توجه قرار نگرفته است. پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن در دانش‌آموزان بر اساس کیفیت ارتباط زناشویی، والد-فرزند، و خواهر-برادر انجام شد. **روش:** طرح این پژوهش، توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری تمامی دانش‌آموزان پسر متوسطه اول ناحیه یک شهر رشت به همراه والدین آنها در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ بودند که تعداد ۳۵۵ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده شامل مقیاس قلدری ایلی نویز (اسپلاگه و هولت، ۲۰۰۱) مقیاس رابطه والد-فرزند (فاین و همکاران، ۱۹۸۳) و مقیاس سنجش روابط خواهر-برادر (فرمن، ۱۹۸۵) و فرم تجدیدنظر شده مقیاس کیفیت زناشویی (باسبی و همکاران، ۱۹۹۵) بود که به صورت گروهی بر روی والدین اجرا شد. در پایان داده‌ها با استفاده از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه همزمان در محیط نرم افزار spss-20 تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد متغیرهای قدرت خواهر/برادر و خشم به پدر توانستند به طور مثبت و معنی‌داری به ترتیب ۲۲ و ۷ درصد از واریانس متغیر قلدری را پیش‌بینی کنند. همچنین متغیرهای تعارض خواهر/برادر و نارضایتی از مادر توانستند به طور مثبت و معناداری به ترتیب ۲۲ و ۱۶ درصد از واریانس متغیر قربانی شدن را پیش‌بینی کنند ($p < 0/001$). نتایج همچنین نشان داد متغیرهای ارتباط زناشویی، ارتباط با مادر، عاطفه مثبت به پدر، و ارتباط با پدر توانستند به طور منفی و معناداری به ترتیب ۱۵، ۱۳، ۳۷ و ۱۶ درصد از واریانس متغیر قلدری را پیش‌بینی کنند. همچنین متغیرهای عاطفه مثبت به پدر، در آمیختگی پدر، و ارتباط با پدر توانستند به طور منفی و معناداری به ترتیب ۲۶، ۳۸ و ۲۰ درصد از واریانس متغیر قربانی شدن را پیش‌بینی کنند ($p < 0/001$).

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد کیفیت ارتباط‌های درون خانواده (ارتباط زن-شوهر، والد-فرزند، خواهر-برادر) پیش‌بینی‌کننده قلدری و قربانی شدن فرزندان بودند. استلزام‌های نتایج به‌دست آمده در مقاله مورد بحث قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها:

قلدری،
قربانی شدن،
رابطه زناشویی،
رابطه والد-فرزند،
رابطه خواهر-برادر

دریافت شده: ۹۹/۰۴/۳۰

پذیرفته شده: ۹۹/۰۹/۲۱

منتشر شده: ۹۹/۱۲/۲۷

* نویسنده مسئول: محمود خلیلی نژاد، کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

رایانامه: Khalili.moshawer@gmail.com

تلفن: ۰۱۳-۳۳۴۳۳۰۷۱

مقدمه

خشونت مدرسه‌ای^۱ یکی از جدی‌ترین و شایع‌ترین مشکلات اجتماعی است که مدارس با آن دست به گریبان هستند (۱). قلدری^۲ که شکل خاصی از پرخاشگری به ویژه در مدارس است (۲) و نتیجه آن قربانی قلدری شدن^۳ به دلیل اهمیت آن پژوهش‌های زیادی را در چند سال اخیر به خود اختصاص داده است (۳). از نظر الویس که پیشگام بررسی‌های علمی در این خصوص است (۴) قلدر، شخص یا اشخاصی است که به دفعات و در طی زمان، اعمال منفی با قصد صدمه و آسیب به قربانی^۴ وارد می‌کند که این اعمال می‌تواند مستقیم، مانند صدمه فیزیکی و استفاده از کلمات زشت، و غیرمستقیم مانند طرد کردن قربانی از گروه و امتناع از پذیرفتن خواسته‌های وی باشد. همچنین عدم موازنه قدرت در این ارتباط وجود دارد؛ به این معنی که شخص قربانی در دفاع از خود مشکل داشته و احساس درماندگی در برابر قلدر می‌کند (۵).

شیوع قلدری در مدارس در بررسی‌های مختلف و در گروه‌های سنی، جنسی و قومی و نژادی گوناگون متفاوت گزارش شده است (۶، ۷ و ۸). طبق گزارشی که دانش‌آموزان از تجارب خود در یک دوره شش ماهه انجام داده‌اند، ۶/۶٪ قلدر و ۲۴٪ قربانی شدن را تجربه کردند (۹). بررسی‌ها از نرخ بالاتر قلدری و قربانی شدن در پسرها خبر می‌دهد. همچنین فراوانی قلدری از ۱۳ الی ۱۵ سالگی روندی صعودی دارد؛ به طوری که در ۱۵ سالگی بیشترین میزان قلدری را شاهد هستیم (۱۰).

قلدری در مدارس می‌تواند برای همه کسانی که درگیر آن هستند، مانند از قبیل کودکان قلدر، کودکان قربانی، و کودکان شاهد قلدری^۵ اثرات عمیق و بلندمدت داشته باشد (۵). دانش‌آموزان قلدر و قربانیان آنها در مقایسه با سایر دانش‌آموزان، تنیدگی^۶ بیشتری را تجربه کرده و مشکلات هیجانی و رفتاری بیشتری را از خود نشان می‌دهند (۱۱). بررسی‌ها حاکی از همراهی بالای قلدری با رفتارهای برون‌نمود^۷ مانند مصرف مواد، مشروبات الکلی و یا سیگار هستند (۱۲). از سوی دیگر مشخص شده است که در نیمرخ روان‌شناختی^۸ دانش‌آموزانی که به صورت

مستقیم یا غیرمستقیم قربانی قلدری می‌شوند علائم مشکلات هیجانی رفتاری درون‌نمود^۹ (اضطراب و افسردگی) به وضوح دیده می‌شود (۱۳). قربانی شدن همچنین با کاهش سطح امید و خودمهورزی^{۱۰}، به افسردگی بیشتر قربانیان منجر می‌شود (۱۴) و با افزایش خطر اقدام به خودکشی همراه است (۱۵). در سال‌های اخیر علاقه‌مندی زیادی به موضوع خانواده و قلدر و قربانی بودن وجود داشته است؛ به طوری که ۵۵ درصد از مطالعاتی که در پنج سال منتهی به سال ۲۰۱۷ در ارتباط با قلدر و قربانی شدن در دانش‌آموزان انجام شد به بررسی نقش خانواده پرداخته‌اند (۱۶).

درباره رابطه والد-فرزند و نقش آن در پدیده قلدری، مطالعات نشان داده‌اند که وجود عواطف ضعیف و محدود میان والدین و فرزند و ارتباط محدود یا اندک میان مادر و فرزند از عوامل خطر ساز ارتکاب فرزند به قلدری هستند (۱۷ و ۱۸). در مطالعه شت‌گری، لین و فلورز نشان داده شد که والدین فرزندان غیرقلدر، رابطه کاملاً یا تا حد زیادی شاد را با فرزندان خود داشته و تعامل بیشتری را با فرزند نشان می‌دهند. همچنین این والدین در مقایسه با والدین فرزندان قلدر، به میزان بیشتری از رویدادهای مربوط به فرزند خود، آگاه بوده و در آن شرکت می‌کنند (۱۹). بیشتر نوجوانانی که رفتار قلدری از خود بروز می‌دهند ادراکی منفی را از خانواده گزارش دادند که در آن برقراری ارتباط با والدین دشوار است (۲۰). در ارتباط با قربانی شدن نیز مطالعات نشان داده‌اند والدگری مثبت^{۱۱} که رابطه گرم و صمیمی، مشارکت در فعالیت‌های مربوط به فرزند، حمایت از او و نظارت در برابر بزه‌دیدگی از مشخصه‌های آن است نقش پیشگیرانه در برابر قربانی شدن فرزند دارد (۲۱). در نقطه مقابل، تعارض بیش‌ازحد والد-فرزند و سابقه خشونت زیاد با وی (در مورد دانش‌آموزان قلدر) و محافظت و مهارگری بیش‌ازحد (در مورد دانش‌آموزان قربانی)، زمینه قلدر و قربانی شدن فرزند را فراهم می‌کند (۲۲). بیرلد، دین‌بک و پت‌زولد گزارش کردند کودکانی که تجربه گاه‌گاهی یا مکرر قربانی شدن را داشتند احساس

1. School violence
2. Bullying
3. Being a victim of bullying
4. Victim
5. Bystander
6. Tension

7. Externalizing
8. Psychological profile
9. Internalizing
10. Self-compassion
11. Positive parenting

روابط خواهر-برادرها^۳ از عناصر مهم روابط درون خانواده است. پژوهش‌ها نشان می‌دهد تجربیات ناخوشایند با همسالان می‌تواند در روابط سازش‌نا یافته با همشیرها ریشه داشته باشد (۳۵). در پژوهش‌های بسیاری گزارش شده است که خشونت، قلدری، و قربانی شدن با چگونگی روابط میان همشیرها در ارتباط است (۳۵-۳۷). ولکه و اسکی نشان دادند وقتی میان همشیرها همدلی پایین و تعارض بالا وجود دارد، احتمال قلدری در ارتباط با همشیرها و در ادامه قلدری در ارتباط با همسالان افزایش می‌یابد (۳۸). در نمونه دیگر نشان داده شد که وقتی میزان رفتارهای ضد اجتماعی میان همشیرها در کودکی بالا است احتمال بروز قلدری با همسالان در آینده بیشتر می‌شود (۳۹). در نقطه مقابل رابطه گرم بین همشیرها، کفایت اجتماعی و در ادامه، کیفیت بیشتر دوستی با همسالان را برای هر یک از دو همشیر به همراه خواهد داشت (۴۰). جایگاه قدرت همشیرها نیز در این ارتباط مؤثر است، به نحوی که در میان همشیرهایی که تعادل قدرت میان‌شان وجود ندارد؛ یعنی یکی غالب و دیگری مغلوب است، درگیری بیشتر خطر قربانی شدن بیشتر از سوی همسالان را در هر دو همشیر پیش‌بینی می‌کند (۴۱).

پدیده قلدری و قربانی شدن یکی از مهم‌ترین مشکلات اجتماعی و از عوامل مهم تهدید کننده سلامت روان دانش‌آموزان است که وقت و انرژی بسیاری را از یک سو از مسئولان آموزشی و از سوی دیگر از خانواده‌ها می‌گیرد و مانعی جدی برای تحقق اهداف آموزشی و تربیتی است. بدون شک برای مقابله اصولی با این پدیده باید به بررسی و رفع عوامل زمینه‌ساز قلدری و قربانی شدن پرداخت. خانواده و روابط میان اعضاء آن در رأس این عوامل زمینه‌ساز قرار دارند. مرور پژوهش‌های مربوط نشان می‌دهد تنها برخی از ابعاد خانواده مورد بررسی قرار گرفته و پژوهشی که تمام روابط موجود در خانواده اعم از رابطه زوجین، والد-فرزند و خواهر-برادر در زمینه قلدری و قربانی شدن را بررسی کند، محدود است. این خلاء پژوهشی در برخی از زمینه‌ها بسیار پررنگ‌تر است. به عنوان مثال تقریباً هیچ مطالعه قابل ذکر درباره رابطه تعارض‌های زناشویی و قربانی شدن فرزند وجود ندارد. به همین منظور

می‌کنند خانواده نسبت به آنچه می‌گویند بی‌توجه است؛ علاوه بر این قربانیان مکرر قلدری معتقد بودند صحبت با والدین در مورد چیزی که آنها را آزار می‌دهد دشوار است (۲۳). این در حالی است که جدی نگرفتن گزارش‌های قربانی شدن فرزند از سوی والدین یکی از دلایلی است که نوجوانان برای عدم گزارش‌دهی قربانی شدنشان به والدین عنوان کرده‌اند (۲۴). همچنین دانش‌آموزانی که ارتباط با کیفیتی با والدین خود داشتند راه‌های بهتری برای مقابله با قلدری از سوی والدین در اختیارشان قرار می‌گرفت (۲۵). به نظر می‌رسد در مقایسه دو والد، پدران نقش برجسته‌تری در تبدیل شدن فرزند به قربانی دارند. کانیگهام و همکاران در پژوهش خود سوءرفتار پدر با فرزند را به عنوان یک پیش‌بینی کننده مهم قربانی شدن فرزند مطرح کردند (۲۶). همچنین نشان داده شد هرچه فرزندان حمایت اجتماعی خانواده را بالاتر ارزیابی کنند به میزان کمتری قربانی می‌شوند (۲۷).

کیفیت پایین ارتباط زناشویی^۱ بسیاری از علائم روان‌شناختی در دانش‌آموزان را به همراه دارد (۲۸). پرخاشگری و قلدری در فرزندان یکی از این علائم است (۲۹). شلتون و هارلد در مطالعه خود نشان دادند رابطه ناامن والدین و تعارض‌های میان آنها، بسیاری از مشکلات برون‌نمود^۲ از جمله پرخاشگری فرزند را پیش‌بینی می‌کند (۳۰). سیم‌دوهمه و همکاران نیز در مطالعه خود گزارش کردند که ارتباط مخدوش و متعارض زوجین با واسطه‌گری بدرفتاری جسمانی و روانی با فرزند، پیش‌بینی کننده پرخاشگری بعدی فرزند است (۳۱). شکل تعارض والدین نیز در این پیش‌بینی مؤثر است. کومینگز، سی‌گوکه موری، و ام‌پاپ نشان دادند زوجینی که در جریان تعارض‌های زناشویی، هیجانات منفی و تاکتیک‌های مقابله‌ای مخربی را در ارتباط با همسر خود به کار می‌گیرند در مقایسه با زوجینی که در تعارض‌های خود هیجانات مثبت و تاکتیک‌های مقابله‌ای سازنده دارند، پرخاشگری بیشتر فرزندان را شاهد هستند (۳۲). نتایج یک مطالعه نشان داد که کیفیت پایین ارتباط زوجین، سخت‌گیری زیاد و پذیرش پایین فرزند را به همراه دارد (۳۳). همچنین نشان داده شد که پدران در تعامل میان تعارض‌های زناشویی و پرخاشگری فرزند، نقش پررنگ‌تری دارند (۳۴).

3. Sibling

1. Low Marital Relationship Quality
2. Externalizing

مطالعه حاضر با هدف پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن بر اساس کیفیت روابط زوجین، والد-فرزند، و خواهر-برادر انجام شده است.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: روش این مطالعه توصیفی، از نوع همبستگی است. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان پسر متوسطه اول (پایه هفتم و هشتم و نهم) ناحیه یک شهر رشت در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ و هر دو والدین آنها بودند که از این میان با توجه به حجم جامعه و با مراجعه به جدول مورگان^۱ تعداد ۳۵۵ نفر نمونه به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای این منظور ابتدا با مراجعه به اداره آموزش و پرورش استان گیلان، مجوزهای لازم اخذ و سپس به مدارس مراجعه شد. با هماهنگی مدیران، و توضیح شفاهی به دانش‌آموزان، پرسشنامه‌ها در سه مدرسه و ۱۲ کلاس که از هر سه پایه انتخاب شده‌اند، اجرا شد. با ارسال دعوت‌نامه برای والدین و مراجعه حضوری آنها پرسشنامه والدین نیز به یکی از والدین داده شد. داشتن حداقل یک برادر یا خواهر و دادن رضایت کتبی از سوی دانش‌آموز و والدین جزء ملاک‌های ورود به پژوهش؛ و زندگی با یکی از والدین یا زندگی با مراقبت‌کننده غیروالد، داشتن سن پایین‌تر از ۱۲ و بالاتر از ۱۵ سال، و عدم همکاری و رضایت دانش‌آموز و اولیا، ملاک‌های خروج از پژوهش در نظر گرفته شدند.

ب) ابزار

۱. **مقیاس قلدری ایلی‌نویز^۲:** این مقیاس توسط اسپلاگه و هولت^۳ در سال ۲۰۰۱ برای سنین هشت تا هجده سال ساخته شد که شامل هجده گویه و سه خرده‌مقیاس به نام‌های قلدری (۹ گویه)، قربانی^۴ (۴ گویه) و زد و خورد^۵ (۵ گویه) است که در این مطالعه از خرده‌مقیاس‌های قلدری و قربانی استفاده شده است. نمره‌گذاری این مقیاس با استفاده از شاخص لیکرت پنج درجه‌ای (هرگز=۱، یک یا دوبار=۲، سه یا چهار بار=۳، پنج یا شش بار=۴، هفت بار یا بیشتر=۵) انجام می‌شود. نمره بالا در هر حیطه، نشان‌دهنده بروز بیشتر رفتارهای همان حیطه در آزمودنی است. اسپالک و

هولت ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ و ۰/۷۰ را به ترتیب برای مقیاس قلدری و قربانی گزارش کردند که نشان‌دهنده همسانی درونی مطلوب این پرسشنامه بود (۴۲). چالمه در بررسی خود از همسانی درونی رضایت‌بخش بین ابعاد مقیاس قلدری ایلی‌نویز و نمره کل خبر داد که نشان‌دهنده روایی سازه این ابزار است. همچنین در همین پژوهش نشان داده شد همبستگی مثبت بالایی بین ابعاد مقیاس قلدری و پرسشنامه پرخاشگری^۶ (باس و پری^۷، ۱۹۹۲) وجود دارد که نشان‌دهنده روایی همزمان این مقیاس بود (۴۳).

۲. **مقیاس رابطه والد-فرزند^۸:** در این مطالعه از پرسشنامه ارزیابی رابطه والد-فرزند جهت سنجش کیفیت رابطه والدین با فرزندان استفاده شد. این مقیاس از ۲ فرم ۲۴ گویه‌ای تشکیل شده است (یک فرم برای سنجش رابطه مادر-فرزند و فرم دیگر برای سنجش رابطه پدر-فرزند). هر دو فرم مقیاس، گویه‌های یکسانی دارند؛ به جزء کلمه «پدر» و «مادر» که در مقیاس مربوط به خود تغییر می‌کند. خرده‌مقیاس‌های فرم پدر عبارت‌اند از: عاطفه مثبت^۹، درآمیختگی پدر^{۱۰}، ارتباط^{۱۱}، و خشم^{۱۲}؛ و خرده‌مقیاس‌های فرم مادر شامل: عاطفه مثبت، نارضایتی/سردرگمی نقش^{۱۳}، همانندسازی^{۱۴}، و ارتباط بود. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۷ نقطه‌ای بود. گویه‌های شماره ۹، ۱۳ و ۱۴ به صورت معکوس نمره‌گذاری شدند و سپس نمرات گزینه‌ها جمع شده و بر تعداد گزینه‌های هر عامل تقسیم شدند (میانگین هر خرده‌مقیاس). نمره کل، حاصل مجموع میانگین خرده‌مقیاس‌ها به دست می‌آید. نمره بالا در هر خرده‌مقیاس نشان‌دهنده میزان بالای آن خرده‌مقیاس در روابط والد-فرزند است (۴۵). در بررسی که سازندگان مقیاس (۴۴) بر روی ۱۴۱ دانشجو انجام دادند مقیاس رابطه والد-فرزند به خوبی فرزندان خانواده‌های طلاق و خانواده‌های یکپارچه را از هم متمایز کرد که این یافته نشان‌دهنده روایی پیش‌بین مقیاس بود. همچنین ضرایب آلفای ۰/۸۹ تا ۰/۹۴ برای خرده‌مقیاس‌های مربوط به پدر، ضرایب آلفای ۰/۶۱ تا

1. Morgan
2. Illinois Bullying Scale
3. Espelage & Holt
4. Victim
5. Fight
6. Aggression Questionnaire (AQ)
7. Buss and Perry

8. Parent-Child Relationship Scale (PCRS)
9. Positive affect
10. Father involvement
11. Communication
12. Anger
13. Resentment/role confusion
14. Identification

۴. مقیاس سنجش روابط خواهر و برادر^{۱۱}: این مقیاس در سال ۱۹۸۵ توسط فرمن در دو فرم کوتاه و بلند و دو نسخه موازی برای والدین و فرزندان ساخته شده است (۴۸). در این پژوهش از فرم بلند نسخه فرزندان استفاده شد. این مقیاس از ۴۸ گویه در قالب ۴ عامل و ۱۶ مقیاس تشکیل شده است. در این پژوهش نمرات عامل‌ها (گرمی/نزدیکی^{۱۲}، وضعیت قدرت خانوادگی^{۱۳}، تعارض^{۱۴}، رقابت^{۱۵}) ملاک بررسی قرار گرفته‌اند. به استثناء گویه‌های مربوط به عامل رقابت که در آن نمره گذاری فرق دارد (همیشه یا تقریباً همیشه=۲، اغلب=۱، یکسان یا تقریباً یکسان=۰)، در سایر گویه‌ها نمره گذاری بر اساس طیف لیکرت و از ۱ تا ۵ امتیاز انجام می‌شود (تقریباً هیچ وقت=۱، خیلی کم=۲، تاحدی=۳، بسیار زیاد=۴، بیش از حد زیاد=۵). فرمن و برمستر (۱۹۸۵) ضریب همسانی درونی (آلفای کرونباخ) را برای هر یک از عامل‌ها حدود ۰/۷۰ گزارش کردند؛ به جزء مقیاس رقابت که ۰/۶۰ به دست آمد. همچنین در روش بازآزمایی نیز پایایی ۰/۷۰ برای خرده‌مقیاس‌های این پرسشنامه به دست آمد (۴۸). ماسر و جکوب (۲۰۰۲) ضمن گزارش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ و ۰/۶۸ برای دو عامل گرمی/نزدیکی و تعارض، اعتبار همگرایی این مقیاس را با مقیاس محیط خانواده^{۱۶} (میس و میس^{۱۷}، ۱۹۸۱) در حد مطلوبی گزارش کرده‌اند (۴۹).

ج) روش اجرا: پس از اخذ مجوزهای لازم از اداره آموزش و پرورش در نیم‌سال تحصیلی ۹۹-۹۸، با مراجعه به مدارس دولتی و غیردولتی شهر رشت، ۳۵۵ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. این تعداد از ۳ مدرسه و ۱۲ کلاس درس انتخاب شدند. در ادامه با ورود به هر کلاس پرسشنامه‌های قلدری، رابطه والد-فرزند، و رابطه خواهر-برادر به صورت گروهی بر روی دانش‌آموزان اجرا شد. پرسشنامه کیفیت زناشویی نیز بعد از دعوت کتبی از والدین به صورت گروهی در اختیار آنها قرار گرفت. قبل از اجرا این توضیح داده شد که شرکت در این

۰/۹۴ برای خرده‌مقیاس‌های مربوط به مادر، و نیز آلفای کلی ۰/۹۶ میزان بالای همسانی درونی مقیاس را نشان می‌داد. همچنین در پژوهش میرزایی، شاکری نیا و اصغری اعتبار پرسشنامه به وسیله آلفای کرونباخ بررسی شد که ضریب ۰/۷۹ تا ۰/۹۱ برای خرده‌مقیاس‌های پدر، ۰/۶۱ تا ۰/۹۱ برای خرده‌مقیاس‌های مربوط به مادر، و ۰/۹۲ برای کل مقیاس به دست آمد. در همین پژوهش گزارش شده است که این مقیاس از روایی پیش‌بین خوبی برخوردار بود؛ چرا که به صورت معنی داری می‌توانست فرزندان خانواده‌های طلاق و یکپارچه را از هم متمایز کند (۴۵).

۳. مقیاس کیفیت زناشویی، فرم تجدید نظر شده^۱: این پرسشنامه توسط باسی، کران، لارسن و کریستنسن^۲ در سال ۱۹۹۵ و به منظور سنجش میزان کیفیت روابط زناشویی ساخته شد که شامل ۱۴ گویه است (به نقل از ۴۷). فرم اصلی این مقیاس ۳۲ گویه دارد که توسط اسپینر و بر اساس نظریه لیوایز و اسپینر^۳ در مورد کیفیت زناشویی ساخته شده است (۴۶). این پرسشنامه دارای ۳ خرده‌مقیاس توافق^۴ (۶ گویه)، رضایت^۵ (۵ گویه) و انسجام^۶ (۳ گویه) است که در مجموع نمره کیفیت زناشویی را نشان می‌دهد و نمرات بالا نشان‌دهنده کیفیت زناشویی بالاتر است. در این پژوهش فقط نمره کل کیفیت زناشویی، ملاک قرار گرفت. نمره گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۶ نقطه‌ای (همیشه اختلاف داریم = ۰ و توافق دائم داریم = ۵) انجام می‌شود. یوسفی (۴۷) در مطالعه خود نشان داد ضرایب اعتبار از جمله آلفای کرونباخ و تصنیف برای کل پرسشنامه (به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۸۹) رضایت‌بخش است. همچنین ضرایب روایی همگرایی این پرسشنامه با پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ^۷ (اولسون^۸، ۱۹۸۳) و مقیاس سازش‌یافتگی زن و شوهر^۹ (اسپینر^{۱۰}، ۱۹۷۶) به ترتیب ۰/۳۹ و ۰/۳۳ به دست آمد که در سطح $P < 0.001$ معنادار بوده و حاکی از روایی قابل قبول این ابزار است (۴۷).

10. Spanier
11. Sibiling Relationship Questionnaire
12. Warmth
13. Status/power
14. Conflict
15. Rivalry
16. Family Environment Scale
17. Moos and Moos

1. Revised Dyadic Adjustment Scale (RDAS)
2. Busby, Crane, Larson, Christensen
3. Lewis & Spanier
4. Consensus
5. Satisfaction
6. Cohesion
7. Enrich
8. Olson
9. Dyadic Adjustment Scale (DAS)

یافته‌ها

در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی متغیرها اعم از میانگین و انحراف استاندارد، گزارش شدند. همچنین از شاخص چولگی و کشیدگی برای بررسی فرض نرمال بودن توزیع متغیرها استفاده شد.

پژوهش اجباری نیست و اولیا از پاسخ‌های دانش‌آموزان و دانش‌آموزان از پاسخ‌های اولیا به هیچ وجه مطلع نخواهند شد. برای ایجاد اطمینان بیشتر دانش‌آموزان و اولیای آنها با کدهایی که توسط دفتر نمره کلاس به دست آمد، شناسایی شدند و در نتیجه نیازی به نوشتن مشخصات فردی نبود. در پایان داده‌های پژوهش به وسیله نسخه ۲۰ نرم‌افزار SPSS و با استفاده از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه همزمان تحلیل شدند.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
۱. ارتباط زناشویی	۲/۶۳	۱/۳۶	۰/۰۰۹	-۱/۲۵۹
۲. تعارض	۹/۰۶	۲/۷۹	۰/۱۷۲	-۰/۶۴۶
۳. رقابت	۰/۹۸	۰/۶۵	-۰/۱۶۱	-۰/۹۸۷
۳. گرمی	۶/۸۱	۲/۸۸	۰/۴۷۸	-۰/۷۹۶
۴. قدرت	۱/۴۴	۱/۲۱	۰/۴۱۴	-۰/۹۴۵
۵. عاطفه مثبت به مادر	۷۷/۰۸	۱۲/۱۶	-۱/۲۹۸	۱/۶۶۴
۶. نارضایتی	۶/۹۹	۲/۶۲	۰/۵۳۶	۰/۴۲۶
۷. همانندسازی	۱۱/۶۹	۴/۳۸	۰/۱۱۴	-۰/۹۷۳
۸. ارتباط با مادر	۳۱/۶۵	۵/۴۴	-۰/۱۰۵	-۰/۶۰۸
۹. عاطفه مثبت به پدر	۳۱/۴۵	۱۳/۴۵	۰/۱۸۳	-۰/۹۶۷
۱۰. خشم	۴/۸۷	۱/۸۷	-۰/۶۰۹	-۰/۸۲۷
۱۱. درآمیختگی	۲۵/۷۷	۷/۹۶	۰/۱۸۳	-۰/۷۹۶
۱۲. ارتباط با پدر	۲۹/۲۵	۱۱	۰/۳۳۷	-۰/۷۱۴
۱۳. قربانی	۱۰/۴۴	۴/۴۰	۰/۲۴۳	-۰/۸۸۳
۱۴. قلدری	۱۷/۲۲	۵/۷۹	۰/۸۲۵	۰/۱۴۷

پارامتریک مانند ضریب همبستگی گشتاوری پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده کرد. برای بررسی همبستگی میان متغیرها از روش همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۲ گزارش شده است.

همان‌طور که مشخص شده قدر مطلق چولگی و کشیدگی برای هر سه متغیر کیفیت رابطه زناشویی، والد-فرزند، خواهر-برادر، و خرده‌مقیاس‌های آنها کمتر از ۲ است؛ بنابراین فرض نرمال بودن توزیع متغیرها پژوهش تأیید می‌شود و در نتیجه می‌توان از آزمون‌های

جدول ۲: ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱. ارتباط زناشویی															
۲. تعارض	-۰/۳۸**														
۳. رقابت	-۰/۱۶**	۰/۲۲**													
۴. گرمی	۰/۲۴**	-۰/۲۶**	۱												
۵. قدرت	-۰/۲۸**	۰/۶۰**	۰/۱۵**	-۰/۱۲*											
۶. عطفه مثبت به مادر	۰/۰۶	-۰/۰۱	-۰/۱۴**	۰/۰۵	۰/۰۰	۱									
۷. نارضایتی	۰/۰۵	-۰/۰۸	۰/۰۶	۰/۰۰	-۰/۰۷	-۰/۰۷	۱								
۸. همانندسازی	۰/۰۹	-۰/۰۵	-۰/۰۵	۰/۱۱*	-۰/۱۳**	-۰/۰۰	-۰/۰۶	۱							
۹. ارتباط با مادر	-۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	-۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۱۵**	-۰/۳۸**	۰/۱۱*	۱						
۱۰. عاطفه مثبت به پدر	۰/۵۱**	-۰/۷۰**	-۰/۳۲**	۰/۴۴**	-۰/۵۵**	۰/۰۹	۰/۴۲	۰/۱۶**	۰/۰۴	۱					
۱۱. خشم	-۰/۳۶**	۰/۴۷**	۰/۳۰**	-۰/۲۶**	۰/۴۰**	۰/۰۳	۰/۰۳	-۰/۱۵**	-۰/۰۴	-۰/۵۹**	۱				
۱۲. درآمیختگی	۰/۲۳**	-۰/۱۶**	۰/۰۰	۰/۲۵**	-۰/۲۶**	۰/۰۸	۰/۰۸	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۳۷**	-۰/۲۴**	۱			
۱۳. ارتباط با پدر	۰/۴۳**	-۰/۵۲**	-۰/۲۸**	۰/۳۳**	-۰/۴۲**	۰/۱۷**	-۰/۱۰*	۰/۲۰**	۰/۲۲**	۰/۶۸**	-۰/۵۰**	۰/۳۴**	۱		
۱۴. قربانی	-۰/۱۸**	۰/۴۵**	۰/۰۸	-۰/۲۶**	۰/۳۷**	-۰/۰۵	۰/۰۰	۰/۰۵	۰/۰۰	۰/۱۸**	۰/۴۶**	-۰/۴۹**	-۰/۲۳**	۱	
۱۵. قلدری	-۰/۴۶**	۰/۵۲**	۰/۲۴**	-۰/۳۰**	۰/۵۲**	-۰/۰۲	۰/۰۲	-۰/۲۰**	-۰/۱۶**	-۰/۶۷**	۰/۴۹**	-۰/۰۶	-۰/۵۸**	۰/۰۰	۱

با توجه به جدول ۲ متغیر قلدری با متغیرهای، ارتباط زناشویی ($I=-0/46$)، گرمی خواهر/برادر ($I=-0/30$)، همانندسازی با مادر ($I=-0/20$)، ارتباط با مادر ($I=-0/16$)، عاطفه مثبت به پدر ($I=-0/67$) و ارتباط با پدر ($I=-0/58$) همبستگی منفی؛ و با متغیرهای تعارض ($I=0/45$)، قدرت ($I=0/37$)، ارتباط با مادر ($I=0/18$)، خشم به پدر ($I=0/31$) مثبت و در سطح $0/01$ معنادار است. به منظور پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان از روی کیفیت رابطه زوجین، والد-فرزند و خواهر-برادر از رگرسیون چندگانه به صورت همزمان استفاده شد؛ که در جدول ۳ خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون گزارش شده است.

با توجه به جدول ۲ متغیر قلدری با متغیرهای، ارتباط زناشویی ($I=-0/46$)، گرمی خواهر/برادر ($I=-0/30$)، همانندسازی با مادر ($I=-0/20$)، ارتباط با مادر ($I=-0/16$)، عاطفه مثبت به پدر ($I=-0/67$) و ارتباط با پدر ($I=-0/58$) همبستگی منفی؛ و با متغیرهای تعارض ($I=0/45$)، رقابت ($I=0/24$)، قدرت ($I=0/52$)، خشم به پدر ($I=0/49$)، همبستگی مثبت و در سطح $0/01$ معنادار است. همچنین همبستگی قربانی بودن با متغیرهای ارتباط زناشویی ($I=-0/18$)، گرمی ($I=-0/26$)

جدول ۳: خلاصه نتایج مدل پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن از روی متغیرهای ملاک (رابطه زوجین، خواهر-برادر و والد-فرزند)

همبستگی چندگانه (R)	واریانس تبیین شده (R^2)	R^2 تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد
قلدری	۰/۷۷	۰/۶۰۶	۳/۷۰
قربانی	۰/۶۸	۰/۴۶۷	۳/۲۷

پیش‌بینی می‌کنند. در جدول ۴ نتایج تحلیل واریانس متغیرهای رابطه زناشویی، رابطه والد-فرزند و رابطه خواهر-برادر بر اساس متغیرهای ملاک ارائه شده است.

با توجه به جدول ۳ ضریب همبستگی چندگانه متغیرهای کیفیت ارتباط زناشویی، ارتباط والد-فرزند و خواهر/برادر با قلدری ($0/77$) و با قربانی شدن ($0/68$) است. این ۳ متغیر در مجموع $60/6\%$ از تغییرات قلدری و $46/7\%$ از تغییرات مربوط به قربانی شدن در دانش‌آموزان را

جدول ۴: نتایج تحلیل واریانس رگرسیون چند متغیری متغیرهای پیش بین از روی متغیر ملاک (قلدری و قربانی)

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
قلدری	۷۲۲۴/۶۶	۱۳	۵۵۵/۷۴	۴۰/۵۰	۰/۰۰۱
	۴۶۹۲/۹۲	۳۴۲	۱۳/۷۲		
	۱۱۹۱۷/۵۹	۳۵۵			
قربانی	۳۲۱۹/۴۹۶	۱۳	۲۴۷/۶۵۴	۲۳/۰۵	۰/۰۰۱
	۳۶۷۴/۴۹۰	۳۴۲	۱۰/۷۴۴		
	۶۸۹۳/۹۸۶	۳۵۵			

با توجه به جدول ۴ نتایج آماره F برای هر دو متغیر قلدری (F=۴۰/۵۰) و قربانی (F=۲۳/۰۵) در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای پیش‌بین (کیفیت ارتباط، زوجین،

والد-فرزند، و خواهر- برادر) قادر به پیش‌بینی متغیرهای ملاک (قلدری و قربانی) در این پژوهش هستند. در جدول ۵ ضرایب استاندارد شده و استاندارد نشده رگرسیون متغیر قلدری گزارش شده است.

جدول ۵: ضرایب استاندارد نشده و استاندارد شده مدل پیش‌بینی قلدری

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	
	B	خطای استاندارد بر آورد	Beta	T
عدد ثابت a	۲۴/۰۳	۲/۵۱		۹/۵۷
ارتباط زناشویی	-۰/۶۶	۰/۱۷	-۰/۱۵	-۳/۹۰
تعارض	-۰/۰۱	۰/۱۰	-۰/۰۰	-۰/۰۹
رقابت	-۰/۱۱	۰/۳۳	-۰/۰۱	-۰/۳۴
گرمی	-۰/۱۴	۰/۰۷	-۰/۰۷	-۱/۵۶
قدرت	۱/۰۸	۰/۲۱	۰/۲۲	۵/۰۶
عاطفه مثبت به مادر	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۰۴	۱/۲۱
نارضایتی	-۰/۰۶	۰/۰۸	-۰/۰۳	-۰/۸۱
هماندسازی	-۰/۰۴	۰/۰۴	-۰/۰۳	-۰/۹۵
ارتباط با مادر	-۰/۱۴	۰/۰۴	-۰/۱۳	-۳/۴۸
عاطفه مثبت به پدر	-۰/۱۶	۰/۰۲	-۰/۳۷	-۵/۷۵
خشم	۰/۲۳	۰/۱۳	۰/۰۷	۱/۷۳
درآمیختگی	۰/۱۹	۰/۰۲	۰/۲۶	۷/۰۲
ارتباط با پدر	-۰/۰۸	۰/۰۲	-۰/۱۶	-۳/۲۶

با توجه به گزارش‌های آمده در جدول ۵ اثر متغیرهای قدرت خواهر/ برادر (Beta=۰/۲۲) در سطح ۰/۰۰۱ و خشم (Beta=۰/۰۷) در سطح ۰/۰۰۵ بر قلدری مثبت و معنادار است و با افزایش آنها قلدری نیز افزایش می‌یابد و اثر متغیرهای ارتباط زناشویی (Beta=-۰/۱۵) ارتباط با مادر (Beta=-۰/۱۳) عاطفه مثبت به پدر (Beta=-۰/۳۷) و ارتباط با پدر

(Beta=-۰/۱۶) منفی و در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار است و با کاهش آنها قلدری افزایش می‌یابد. سایر خرده‌مقیاس‌ها در این جدول قادر به پیش‌بینی معنادار و قلدری نبودند. همچنین در جدول ۶ نیز ضرایب استاندارد شده و استاندارد نشده رگرسیون متغیر قربانی شدن گزارش شده است.

جدول ۶: ضرایب استاندارد نشده و استاندارد شده مدل پیش‌بینی قربانی شدن

سطح معناداری	T	ضرایب استاندارد نشده		مدل
		Beta	خطای استاندارد برآورد	
۰/۰۱۷	۲/۳۹		۲/۲۲	عدد ثابت a
۰/۰۵۷	۱/۹۱	۰/۰۹	۰/۱۵	ارتباط زناشویی
۰/۰۰۱	۳/۶۷	۰/۲۲	۰/۰۹	تعارض
۰/۲۲۴	-۱/۲۱	-۰/۰۵	۰/۲۹	رقابت
۰/۲۱۲	-۱/۲۵	-۰/۰۵	۰/۰۷	گرمی
۰/۰۶۲	۱/۸۷	۰/۰۹	۰/۱۸	قدرت
۰/۱۴۱	۱/۴۷	-۰/۰۶	۰/۰۱	عاطفه مثبت به مادر
۰/۰۰۱	۳/۸۶	۰/۱۶	۰/۰۷	نارضایتی
۰/۰۴۱	۲/۰۵	۰/۰۸	۰/۰۴	هماندسازی
۰/۰۶۲	۴/۵۶	۰/۲۰	۰/۰۳	ارتباط با مادر
۰/۰۰۱	-۳/۴۹	-۰/۲۶	۰/۰۲	عاطفه مثبت به پدر
۰/۱۳۹	۱/۴۸	۰/۰۷	۰/۱۲	خشم
۰/۰۰۱	-۸/۵۵	-۰/۳۸	۰/۰۲	درآمیختگی
۰/۱۵۱	۳/۴۱	-۰/۲۰	۰/۰۲	ارتباط با پدر

هم‌راستا است که در آن نشان دادند رابطه متعارض والدین با وقوع پرخاشگری در فرزندان همراه است. همچنین با پژوهش شلتون و هارلد (۳۰) که نشان دادند تعارض و نامنی در رابطه زوجین، پرخاشگری در فرزند را به عنوان یکی از علائم شکلات رفتاری برون‌نمود به همراه دارد نیز هم‌راستا است. سیم دوهه و همکاران نیز نشان دادند تعارض زوجین و کیفیت پایین ارتباط آنها با پرخاشگری فرزند و به دنبال آن قلدری فرزند همراه است (۳۱). همچنین کومینگر، سی گوکه موری، و ام پاپ (۳۲) نیز نشان دادند که وجود هیجان‌نا منفی بیشتر و مکانیزم‌های مقابله‌ای منفی‌تر در ارتباط زناشویی، پرخاشگری بیشتر فرزندان را به همراه دارد. در تبیین این یافته باید از فرضیه سرریز^۱ اشاره کرد. طبق این فرضیه در یک نظام خانوادگی، عاطفه یا رفتار به طور مستقیم از یک موقعیت یا رابطه به موقعیت یا رابطه‌ای دیگر منتقل می‌شود. این انتقال به طور عمده در غالب انضباط سخت‌گیرانه و پذیرش ضعیف فرزند توسط والدین، خود را نشان می‌دهد (۳۳). به این ترتیب زوجین عواطف منفی موجود در رابطه زناشویی خود را در قالب الگوهای ارتباطی و رفتاری منفی به فرزندان منتقل می‌کنند که در نتیجه باعث ایجاد زمینه و شرایط قلدر شدن فرزند می‌شود.

در جدول ۶ اثر متغیرهای تعارض خواهر/برادر ($Beta=0/22$) نارضایتی از مادر ($Beta=0/16$) با قربانی شدن همگی در سطح $0/001$ مثبت و معنادار است و با افزایش آن قربانی شدن در فرزند افزایش می‌یابد و اثر متغیرهای عاطفه مثبت به پدر ($Beta=-0/26$) و درآمیختگی پدر ($Beta=-0/38$) و ارتباط پدر ($Beta=-0/20$) با قربانی شدن در سطح $0/001$ منفی و معنادار است و با کاهش آن، قربانی شدن نیز در فرزند افزایش می‌یابد. سایر خرده‌مقیاس‌ها در این جدول قادر به پیش‌بینی معنادار قربانی شدن نبودند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن دانش‌آموز براساس کیفیت ارتباط زوجین، والد-فرزند و خواهر-برادر در دانش‌آموزان شهر رشت انجام شد. یافته‌ها نشان داد کیفیت پایین در روابط زوجین با وقوع رفتار قلدری و قربانی شدن در فرزند ارتباط معناداری دارد. همچنین نشان داده شد که قلدری توسط کیفیت پایین ارتباط میان زوجین پیش‌بینی شد، ولی قربانی شدن فرزند توسط این رابطه قابل پیش‌بینی نبود. این یافته با نتایج پژوهش مانتا، وایت و مزاکاپا (۲۹)

1. Spillover hypothesis

نتایج این مطالعه نشان داد میان کیفیت رابطه خواهر-برادر و وقوع قلدری و قربانی شدن در دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد و از میان مؤلفه‌های رابطه خواهر-برادر، قدرت در مورد قلدری و تعارض در مورد قربانی شدن به خوبی پیش‌بینی کننده است. این یافته هم‌راستا با پژوهش ولکه و اسکس (۳۸) است که نشان دادند تعارض بالا و همدلی و دوستی پایین در روابط همشیرها با قلدری در نوجوان ارتباط دارد. همچنین در همین راستا دیتر ولکا و همکاران نشان دادند نوجوانانی که در معرض قلدری هم‌شیرهای خود قرار می‌گیرند به نحو معناداری قربانی قلدری همسالان خود هستند (۳۵). در تبیین این یافته باید گفت در واقع ارتباط همشیرها به عنوان پل انتقال عمل می‌کند که در جریان آن دانش‌آموز سبک‌های رفتاری و الگوهای ارتباطی را که از والدین به واسطه فرایند‌هایی نظیر یادگیری اجتماعی یا دلبستگی‌های ناایمن کسب کرده‌اند؛ در ارتباط با همشیر خود اعمال، تمرین و تثبیت می‌کند و در ادامه به همسالان منتقل می‌کند (۴۰). البته ارتباط با کیفیت میان همشیرها وجود گرمی و صمیمیت در روابط آنها می‌تواند تأثیرات منفی والدین را تعدیل کند و یا بالعکس تعارض بالا در همشیرها تأثیر الگوهای والدگری مثبت را در پدیده قلدری و قربانی شدن کاهش دهد. ولی از آنجایی که همشیرها عمدتاً در محیط تربیتی یکسانی پرورش می‌یابند، احتمال بروز این مورد کم است و کیفیت پایین ارتباط والد-فرزند به طور عمده با کیفیت پایین رابطه خواهر-برادر همراه است که نتیجه آن افزایش رفتار قلدری و قربانی در دانش‌آموزان است. در تأیید مجدد این تبیین باید گفت در پژوهش حاضر نشان داده شد که در نوجوانان قلدر کیفیت پایین رابطه والد-فرزند با کیفیت پایین رابطه خواهر-برادر همراه است.

نتایج پژوهش نشان دهنده وجود ارتباط معنادار بین کیفیت ارتباط والد-فرزند و قلدری و قربانی شدن فرزند است؛ به نحوی که ارتباط ضعیف با مادر، عاطفه مثبت کمتر به پدر، خشم به پدر، و ارتباط ضعیف با پدر پیش‌بینی کننده قلدری در فرزند بود و نارضایتی و سردرگمی نسبت به نقش مادر، عاطفه مثبت کمتر نسبت به پدر، در آمیختگی کمتر پدر و ارتباط ضعیف با پدر قربانی شدن فرزند را پیش‌بینی می‌کرد. همسو با این یافته شت‌گری و همکاران نشان دادند والدین فرزندان غیرقلدر با فرزندان خود به خوبی صحبت می‌کنند و میزان اشتراک‌گذاری ایده‌ها و

افکار با فرزندان در این والدین بیش از والدینی است که فرزند قلدر دارند. همچنین این والدین در مقایسه با والدین فرزندان قلدر به میزان بیشتری رویدادهای مربوط به فرزند خود را جدی گرفته و در آن شرکت می‌کنند و با همه یا بیشتر دوستان فرزند خود ارتباط دارند (۱۹). این یافته در آمیختگی بیشتر این والدین را با فرزندانشان نشان می‌دهد. همچنین داکوستا و همکاران نشان دادند بیشتر نوجوانانی که رفتار قلدری از خود بروز می‌دهند معتقداند مکالمه محدودی با والدین خود دارند؛ درگیری‌های زیادی در داخل خانواده وجود دارد؛ صحبت کردن با والدین در مورد مشکلات غیرممکن است، و به فرزندان توجه کافی از سوی والدین نمی‌شود (۲۰). پژوهش لوریا، سامارا و ولک نیز با این یافته هم‌راستا است. این پژوهشگران نشان دادند که رفتارهای مثبت والدین مانند ارتباط گرم و مشارکت و نظارت والدین، امکان پیشگیری در برابر قربانی شدن فرزند را افزایش می‌دهد (۲۱). بی‌یرلد، دین بک و پت زولد نیز در مطالعه خود عنوان کردند نمونه‌هایی از کیفیت پایین رابطه والد فرزند مانند بی‌توجهی والدین به صحبت‌های فرزند و دشوار بودن صحبت با والدین توسط دانش‌آموزان قربانی گزارش شده است (۲۳). همچنین هم‌راستا با آن بخش از یافته‌ها که نشان داد پدران، نقش پررنگ‌تری در ارتباط با قربانی شدن فرزندان دارند، کانینگهام و همکاران در مطالعه خود نشان داده‌اند که سوءرفتار عاطفی پدر نسبت به فرزند به عنوان یک پیش‌بینی کننده مهم قربانی شدن فرزند شناخته می‌شود (۲۶). در تبیین این بخش از یافته‌های پژوهش می‌توان گفت والدین با اعمال سبک‌های والدگری نامناسب که سخت‌گیری زیاد و تنبیه بدنی و بی‌توجهی به نیازهای فرزندان از مشخصه‌های آن است زمینه تبدیل شدن دانش‌آموز به قلدر یا قربانی را فراهم می‌کنند. اثر این سبک‌های والدینی و الگوهای ارتباطی در قلدری و قربانی شدن به طور عمده با واسطه‌ی فرایندهای یادگیری اجتماعی و سبک‌های دلبستگی ناایمن شکل می‌گیرد (۲۲).

در تبیین کلی می‌توان گفت قلدری یا قربانی شدن فرزندان در جریان چندحلقه‌ای ارتباطی درون خانواده شکل می‌گیرد. در اولین حلقه روابط زن-شوهر قرار دارد. زوجینی که تعارض و درگیری‌های لفظی و فیزیکی را در روابط خود تجربه می‌کنند، قلدری (و شاید قربانی بودن) را از طریق یادگیری مشاهده‌ای به فرزندان انتقال می‌دهند. دومین حلقه،

مهارت مدیریت خشم، مهارت برقراری ارتباط و جرئت‌ورزی و برای والدین آنها دوره‌های آموزشی با موضوع مهارت‌های زندگی زناشویی، افزایش مهارت‌های والدگری، و مهارت‌های برقراری ارتباط در خانواده برگزار شود.

ملاحظات اخلاقی

تشکر و قدر دانی: این پژوهش حاصل طرح پژوهشی مستقلی است که مجوز اجرای آن به شماره ۳۷۱۹/۳۴۱۴۴/۹۷۲ و در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ از سوی اداره کل آموزش و پرورش استان گیلان صادر شده است. در این مطالعه سایر ملاحظات اخلاقی مانند رضایت کامل افراد نمونه، رعایت اصل رازداری، و محرمانه بودن اطلاعات در نظر گرفته شده است.

حامی مالی: این مطالعه بدون حمایت مالی هیچ مؤسسه و سازمانی انجام شده است.
نقش هر یک از نویسندگان: نویسنده نخست این مقاله در طرح‌ریزی پژوهش، اجرای پرسشنامه‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها و نگارش بخش‌های مختلف مقاله کمک کرده‌اند و نویسنده دوم استخراج داده‌ها، ویراستاری علمی، و نگارشی پژوهش را انجام دادند.

تضاد منافع: براساس اعلام نویسندگان در این پژوهش هیچ گونه تضاد منافی وجود نداشته است.

تقدیر و تشکر: بدین وسیله از مدیران، والدین و به ویژه دانش‌آموزان مدارس البرز یک، البرز دو و فرهنگ تقدیر و تشکر می‌کنیم.

رابطه والد- فرزند است. زوجینی که تعارض‌های زیادی را در ارتباط با یکدیگر تجربه می‌کنند عواطف منفی ناشی از آن را که به طور عمده در قالب رفتارهای پرخاشگرانه بروز می‌کند به فرزندان سرریز می‌کنند. عواطفی که به این شکل سرریز می‌شوند به واسطه فرایندهایی چون یادگیری اجتماعی و سبک‌های دلبستگی ناایمن بروز رفتارهای قلدری و قربانی را شدت می‌بخشند. در پایان در جریان رابطه میان همشیرها که به طور عمده در محیط یکسان و تحت تاثیر فرایندهای یکسانی قرار گرفته‌اند رفتارهای قلدری و قربانی شدن که تا اینجا زمینه‌سازی شده است ظاهر شده و تقویت می‌شوند که در نهایت باعث تثبیت این رفتارها و انتقال به همسالان در محیط مدرسه می‌شود.

پژوهش حاضر با برخی از محدودیت‌ها مواجه بود که عبارت‌اند از: عدم استفاده از روش نمونه‌گیری کاملاً تصادفی، عدم تعیین جنسیت همشیرها، و محدود بودن سن افراد نمونه. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی بر روی دانش‌آموزان هر دو جنس اجرا شود و همچنین جنسیت همشیرها نیز در پژوهش وارد شود. با توجه به نتایج این مطالعه پیشنهاد می‌شود برای دانش‌آموزانی که در دو انتهای طیف قلدری و قربانی قرار گرفته‌اند دوره‌های آموزش مهارت‌های زندگی به ویژه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

References

- Crespo-Ramos S, Romero-Abrio A, Martinez-Ferrer B, Musitu G. Variables psicosociales y violencia escolar en la adolescencia. *J Interv Psicosoc.* 2017; 26(2): 125-130. Doi: org/10.1016/j.psi.2017.05.002 [Link]
- Smith PK, Brain BF. Bullying in the school. *J Aggress Behav.* 2000; 26(1), 1222-1232. Doi.org/10.1002/(SICI)1098-2337(2000)26:1<1 AID-AB1>3.0.CO;2-7 [Link]
- Swearer SM, Espelage DL, Vaillancourt T, Hymel SH. What Can Be Done About School Bullying?: Linking Research to Educational Practice. *J Educ Res.* 2010; 39(1): 38-47. Doi: org/10.3102/0013189X09357622 [Link]
- Olweus D. Bully at school: Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In: Huesmann LR, editor. 1th ed. New York: Springer US; 1994, pp: 97-130. Doi: org/10.1007/978-1-4757-9116-7_5 [Link]
- Gladden RM, Vivolo-Kantor AM, Hamburger ME, Lumpkin CD. Bullying surveillance among youths: Uniform definitions for public health and recommended data elements, Version 1.0. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention, and U.S. Department of Education. 2014. pp: 7-65 [Link]
- Catone G, Signoriello S, Pisano S, Siciliano M, Russo M, Marotta R, et al. Epidemiological pattern of bullying using a multi-assessment approach: Results from the Bullying and Youth Mental Health Naples Study (BYMHNS). *J Child Abuse Negl.* 2019; 89(2): 18-28. Doi: org/10.1007/978-1-4757-9116-7_5 [Link]
- Ba Z, Han Z, Gong Z, Li Z, Zhang H, Zhang G. Ethnic differences in experiences of school bullying in China. *J Child Youth Serv Rev.* 2019; 104(19): 18-28. Doi: org/10.1016/j.childyouth.2019.104402 [Link]
- Hicks J, Jennings L, Jennings S, Berry S, Green DN. Middle School Bullying: Student Reported Perceptions and Prevalence. *J Child Adolesc Couns.* 2018; 4(3): 18-28. Doi: org/10.1080/23727810.2017.1422645 [Link]
- Hai Le HL, Dunne MP, Campbell MA, Gatton ML, Nguyen HT, Tran NT. Temporal patterns and predictors of bullying roles among adolescents in Vietnam: a school-based cohort study. *J PLoS Med.* 2017; 22(1): 107-121. Doi: org/10.1080/13548506.2016.1271953 [Link]
- Smith pk, López-Castro L, Robinson S, Görzig A. Consistency of gender differences in bullying in cross-cultural Surveys. *J Aggress Violent Behav.* 2018; 45(4): 33-40. Doi: org/10.1016/j.avb.2018.04.006 [Link]
- Garaigordobil M, Machimbarrena JM. Victimization and Perpetration of Bullying/Cyberbullying: Connections with Emotional and Behavioral Problems and Childhood Stress. *J Interv Psicosoc.* 2019; 28(2): 67-73. Doi: org/10.5093/pi2019a3 [Link]
- Kelly EV, Newton NC, Stapinski LA, Slade T, Barrett EL, Conrod PJ, et al. Suicidality, internalizing problems and externalizing problems among adolescent bullies. *J Prev Med.* 2015; 73(18): 100-105. Doi: org/10.1016/j.ypmed.2015.01.020 [Link]
- Eastman M, Foshee V, Ennetta S, Sotres-Alvarez D, McNaughton Reyesa HL, Farisc R, et al. Profiles of internalizing and externalizing symptoms associated with bullying victimization. *J J Adolesc.* 2018; 65(6): 101-110. Doi: org/10.1016/j.adolescence.2018.03.007 [Link]
- Zhang H, Chi P, Long L, Ren X. Bullying victimization and depression among left-behind children in rural China: Roles of self-compassion and hope. *J Child Abuse Negl.* 2019; 96(2):104-112. Doi: org/10.1016/j.chiabu.2019.104072 [Link]
- Koyanagi A, Oh H, Carvalho, AF, Smith L, Maria Haro J, Vancampfort D, et al. Bullying Victimization and Suicide Attempt Among Adolescents Aged 12-15 Years From 48 Countries. *J Adolesc Psychiatry.* 2019; 58(9): 907-918. Doi: org/10.1016/j.jaac.2018.10.018 [Link]
- Nocentini A, Fiorentini G, Di Paola L, Menesini E. Parents, family characteristics and bullying behavior: A systematic review. *J Aggress Violent Behav.* 2019; 45: 41-50. Doi:org/10.1016/j.avb.2018.07.010 [Link]
- Boniell-Nissim M, Sasson H. Bullying Victimization and Poor Relationships with Parents as Risk Factors of Problematic Internet Use in Adolescence. *J Comput Human Behav.* 2018; 88: 176-183. Doi: org/10.1016/j.chb.2018.05.041 [Link]
- Foshee VA, McNaughton Reyes HL, Chen MS, Ennett ST, Kathleen C, Basile KC, et al. Shared Risk Factors for the Perpetration of Physical Dating Violence, Bullying, and Sexual Harassment Among Adolescents Exposed to Domestic Violence. *J Adolescence.* 216; 45(5): 672-686. Doi: org/10.1007/s10964-015-0404-z [Link]
- Shetgiri R, LinH, Avila RM, Flores G. Parental Characteristics Associated With Bullying Perpetration in US Children Aged 10 to 17 Years. *J Am J Public Health.* 2012; 102(12): 2280-2286 [Link]

20. da Costa MR, Xavier CC, de Souza Andrade I AC, Proiett FA, Caiaffal WT. Bullying among adolescents in a Brazilian urban center – “Health in Beagá” Study. *J Rev Saude Publica*. 2015; 49(11): 49-56. Doi: org/10.1590/S0034-8910.2015049005188 [Link]
21. Lereyaa TS, Samarab M, Wolke D. Parenting behavior and the risk of becoming a victim and abully/victim: A meta-analysis study. *J Am J Public Health*. 2013; 37(12): 1091-1108. Doi: org/10.1016/j.chiabu.2013.03.001 [Link]
22. Postigo S, González R, Montoya I, Ordoñez A. Theoretical proposals in bullying research: a review. *J Annals of Psychology*. 2013; 29(2): 413-425. Doi: org/10.6018/analesps.29.2.148251 [Link]
23. Bjereld Y, Daneback K, Petzold M. Do bullied children have poor relationships with their parents and teachers? A cross-sectional study of Swedish children. *J Child Youth Serv Rev*. 2017; 73(41): 347-351. Doi: org/10.1016/j.chiayouth.2017.01.012 [Link]
24. deLara EW. Why Adolescents Don't Disclose Incidents of Bullying and Harassment. *J J Sch Violence*. 2012; 11(4): 288-305. Doi: org/10.1080/15388220.2012.705931 [Link]
25. Offrey LR, Rinaldi CM. Parent-child communication and adolescents' problem-solving strategies in hypothetical bullying situations. *J Int J Adolesc Youth*. 2017; 22(3): 251-267. Doi: org/10.1080/02673843.2014.884006 [Link]
26. Cunninghama S, Goffa G, Bagby RM, Stewart JG, Larocquea CH, Mazurkaa R, et al. Maternal- versus paternal-perpetrated maltreatment and risk for sexual and peer bullying revictimization in young women with depression. *J Child Abuse Negl*. 2019; 89(11): 111-121. Doi: org/10.1016/j.chiabu.2018.12.017 [Link]
27. Herráiz ED, Bartolomé Gutiérrez R. Social Support as a School Victimization Risk Factor. *J Journal of Child and Family Studies*. 2016; 25(12): 3473-3480. Doi: org/10.1007/s10826-016-0503-9 [Link]
28. Arfaie A, Mohammadi A, Sohrabic R. Relationship between marital conflict and child affective-behavioral psychopathological symptoms. *J Procedia Soc Behav Sci*. 2013; 84(37): 776-1778. Doi: org/10.1016/j.sbspro.2013.07.031. Doi: org/10.1016/j.sbspro.2013.07.031 [Link]
29. Maneta EK, Whitb M, Mezzacappa E. Parent-child aggression, adult-partner violence, and child outcomes: A prospective, population-based study. *J Child Abuse Negl*. 2017; 68(1): 1-10. Doi: org/10.1016/j.chiabu.2017.03.017 [Link]
30. Shelton KH, Harold GT. Interparental Conflict, Negative Parenting, and Children's Adjustment: Bridging Links Parents' Depression and Children's Psychological Distress. *J Fam Psychol*. 2008; 22(5): 712-724. Doi: org/10.1037/a0013515 [Link]
31. Sim Doh H, Shin N, Kim MJ, Hong JS, Choi MK, Kim S. Influence of marital conflict on young children's aggressive behavior in South Korea: The mediating role of child maltreatment. *J Child Youth Serv Rev*. 2012; 34(9): 1742-1748. Doi: org/10.1016/j.chiayouth.2012.05.008 [Link]
32. Cummings EM, Goeke-Morey MC, Papp LM. Everyday Marital Conflict and Child Aggression. *J Res Child Adolesc Psychopathol*. 2004; 32(2): 191-202. Doi: org/10.1023/B:JACP.0000019770.13216.be [Link]
33. KrishnaKumar A, Buehler C. Interparental conflict and parenting behaviors: A met analytic review. *J Fam Relat*. 2008; 49(1): 25-44. Doi: org/10.1111/j.1741-3729.2000.00025.x [Link]
34. SmithStover C, Zhou Y, Kiselica A, Leve LD, Neiderhiser JM, Shaw DS, et al. Marital Hostility, Hostile Parenting, and Child Aggression: Associations from Toddlerhood to School Age. *J J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2016; 53(3): 235-242. Doi: org/10.1016/j.jaac.2015.12.008 [Link]
35. Wolke D, Tippet D, Dantchev S. Bullying in the family: sibling bullying. *J Lancet Psychiatry*. 2015; 2(10): 917-929. Doi: org/10.1016/S2215-0366(15)00262-X [Link]
36. Fisher HL, Caspi A, Moffitt TE, Wertz J, Gray R, Newbury J. Measuring adolescents' exposure to victimization: The Environmental Risk (E-Risk) Longitudinal Twin Study. *J Dev Psychopathol*. 2015; 27(4): 1399-1416. [Link]
37. Tucker CJ, Finkelhor D, Turner H, Shattuck AM. Sibling and peer victimization in childhood and adolescence. *J Child Abuse Negl*. 2014; 38(10): 1599-1606. Doi: org/10.1016/j.chiabu.2014.05.007 [Link]
38. Wolke D, Skew AJ. Bullying among siblings. *J Int J Adolesc Med Health*. 2012; 24(1): 17-25. Doi: org/10.1515/ijamh.2012.004 [Link]
39. Ensor R, Marks A, Jacobs L, Hughes C. Trajectories of antisocial behaviour towards siblings predict antisocial behaviour towards peers. *J J Child Psychol Psychiatry*. 2010; 51(11): 1208-1216. Doi: org/10.1111/j.1469-7610.2010.02276.x [Link]
40. McCoy JK, Brody GH, Stoneman ZA. A Longitudinal Analysis of Sibling Relationships as Mediators of the Link between Family Processes and Youths' Best Friendships. *J Fam Relat*. 1994; 43(4): 400-408. Doi: org/10.2307/585371 [Link]

41. Faith MA, Elledge LC, Newgent RE, Cave TA. Conflict and Dominance between Siblings as Predictors of Children's Peer Victimization. *J J Child Fam Stud*. 2015; 24(4): 3623-3635. Doi: org/ 10. 1007 /s10826-015-0171-1 [Link]
42. Espelage DL, Holt M. Bullying and victimization during early adolescence: Peer influences and psychosocial correlates. *J Journal of Emotional Abuse*. 2001; 2(3): 123-142. Doi: org/10.1300/J135 v02n02_08 [Link]
43. Chalmeh R. Psychometrics Properties of the Illinois Bullying Scale (IBS) in Iranian Students: Validity, Reliability and Factor Structure. *J Management System*. 2014; 3(11): 39-52. [Persian]
44. Fine MA, Moreland JR, Schwebel AI. Long-term effects of divorce on parent-child relationships. *J Dev Psychol*. 1983; 19(5): 703-713. Doi: org/10.1037/0012-1649.19.5.703 [Link]
45. Mirzaei F, Shakerinia I, Asghari F. The Associations between Parent-Child Relationship and Aggressive Behavior among Students. *J Quarterly Journal of Child Mental Health*. 2016; 2(4): 21-34. [Persian]
46. Hollist, CS, Miller, RB. Perceptions of Attachment Style and Marital Quality in Midlife Marriage. *J Fam Relat*. 2005; 54(1): 46-57. Doi: org/10.1111/j.0197-6664.2005.00005.x [Link]
47. Yoosefi, N. Investigation of Psychometric Properties of the Revised Dyadic Adjustment Scales (RDAS). *J Research in Clinical Psychology and Counseling*. 2012; 1(2): 183-200. [Persian]
48. Furman W, Buhrmester D. Children's Perceptions of the Qualities of Sibling Relationships. *J Child Dev*. 1985; 56(2): 448-461. Doi: org/10.2307/1129733 [Link]
49. Moser RP, Jacob T. Parental and Sibling Effects in Adolescent Outcomes. *J Psychol Rep*. 2002; 91(2): 463-479. Doi: org/10.2466/pr0.2002.91.2.463 [Link]

